

Uniwersytet
Wrocławski

Alternatywne sposoby rozstrzygania sporów w Polsce, w Niemczech i na Ukrainie

redakcja

Józef Koredczuk

Wrocław 2018

**Alternatywne sposoby
rozstrzygania sporów w Polsce,
w Niemczech i na Ukrainie**

Prace Naukowe
Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytetu Wrocławskiego

Seria: **e-Monografie**

Nr 111

Dostęp online: <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/94911>

**Alternatywne sposoby
rozstrzygania sporów w Polsce,
w Niemczech i na Ukrainie**

**redakcja
Józef Koredczuk**

dr hab. nauk prawnych, prof. nadzw. UWr
Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

Wrocław 2018

Kolegium Redakcyjne

prof. dr hab. Leonard Górnicki – przewodniczący

dr Julian Jezioro – zastępca przewodniczącego

mgr Aleksandra Dorywała – sekretarz

mgr Ewa Galyga-Michowska – członek

mgr Bożena Górna – członek

mgr Tadeusz Juchniewicz – członek

Recenzent: *dr hab. Magdalena Tabernacka*

© Copyright by Institut für Ostrecht München

Tłumaczenie z jęz. niemieckiego: *Tomasz Smoczyński*

Korekta: *Joanna Kokocińska*

Projekt i wykonanie okładki: *Andrzej Malenda*

Skład i opracowanie techniczne: *Aleksandra Kumaszką, eBooki.com.pl*

Druk: *Drukarnia Beta-druk, www.betadruk.pl*

Wydawca

E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa.

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

ISBN 978-83-65431-82-0 (druk)

ISBN 978-83-65431-83-7 (online)

Spis treści

Przedmowa	9
A. PAŃSTWO PRAWA JAKO PODSTAWA POSTĘPOWANIA ADR	
Herbert Küpper	
Państwo prawa w perspektywie historyczno-kulturowej	15
B. SĄDOWNICTWO ARBITRAŻOWE	
Reinmar Wolff	
Wyzwania stawiane wymiarowi sprawiedliwości przez sądownictwo arbitrażowe	29
Jewhen Berszeda	
Alternatywne załatwianie sporów i Układ o stowarzyszeniu między UE i jej państwami członkowskimi a Ukrainą: refleksje nad punktami orientacyjnymi dla Ukrainy	51
Mykola Fedorowycz Selivon, Tetjana Gennadijowna Sacharczenko	
Prawne regulacje sądownictwa arbitrażowego na Ukrainie jako skuteczny środek zażegnania sporów w handlu zagranicznym	57
Markian Malskyy	
Aktualne kierunki rozwoju praktyki sądów rozjemczych na Ukrainie	71
Witold Jurcewicz, Cezary Wiśniewski	
Arbitrability of corporate disputes	85
C. MEDIACJA	
Tatiana Kyselova	
Mediation Movements in Ukraine: Donor-Sponsored and Grass-Root Level ...	105
Galyna Yeromenko	
Psychologiczne i prawne interesy jednostki a postępowanie mediacyjne	119
Alewtyna Sanczenko	
O mediacji jako alternatywie dla procesu sądowego w sporach: <i>pro et contra</i> (<i>z acquis</i> i doświadczeń Rady Europy)	125
Julia Bürger	
Znaczenie komunikacji interkulturowej w mediacji	133
Andriy Girnyk	
Społeczne i psychologiczne podstawy sterowania konfliktami	147

Rainer Kulms	
Mediacja. Zasadnicze problemy, wpływy amerykańskie	155
Tina de Vries	
Mediacja i prawo	175
Oleksandr Kopylenko, Nina Petscherowa	
Ustawowa regulacja alternatywnego załatwiania sporów na Ukrainie: <i>de lege lata</i> i <i>de lege ferenda</i>	189

Przedmowa

W 2014 r. DAAD, w ramach programu „Wspieranie demokracji na Ukrainie”, sfinansował ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych projekt: „Stosunek między alternatywnymi metodami załatwiania sporów a sądownictwo powszechne: nowe tendencje na Ukrainie, w Niemczech i w Polsce”, którego opracowanie zawiera niniejsza publikacja. Projekt ten zawierał w sobie dwa wydarzenia: konferencję w Monachium, zorganizowaną wraz z DIS (*German Institution of Arbitration*) i sądem arbitrażowym przy Krajowej Izbie Gospodarczej (KIG) oraz warsztaty w Kijowie. W Monachium podczas konferencji na temat: „ADR – jeden z czynników globalnej konkurencji, Niemcy, Polska, Ukraina” w dniach 18–19 listopada 2014 r. dokonano na szeroką skalę porównań i analiz regulacji prawnych arbitrażu i innych postępowań ADR, a w szczególności mediacji w Polsce, w Niemczech i na Ukrainie. Szczególną uwagę zwracając na to, jaką rolę w nich odgrywała praktyka arbitrażu.

Rozdziały w niniejszym tomie składają się z częściowo przeredagowanych wykładów i referatów seminaryjnych wygłoszonych na tej konferencji. Tom ten pokazuje pozytywny wpływ funkcjonujących postępowań ADR i ich wpływ na umocnienie wymiaru sprawiedliwości w krajach je stosujących. Szeroko dziś dyskutowane jest pytanie o stosunek postępowań ADR do *Rule of Law*¹. Prywatyzacja arbitrażu uważana jest często za problematyczną, ponieważ opracowywanie prawa osiąganego podczas rozpraw publicznych i publikacja ich wyników są konieczne w celu ochrony i wzmacniania praw indywidualnych², argument szczególnie ważny w *Common Law*. Argumentuje się również, że traktowanie sporów jako spraw dotyczących osób indywidualnych i niebędących sprawą publiczną podważa odpowiedzialność sektora publicznego, że odpada ważna wychowawcza funkcja prawa lub nawet że pozycja słabszych członków społeczeństwa ulega w ten sposób dalszemu osłabieniu³.

Sądownictwo arbitrażowe w Niemczech stało się w ostatnich latach przedmiotem krytyki ze względu na mechanizmy zażegnywania sporów przewidziane w negocjowanym obecnie *Transatlantic Trade and Investment Partnership* (TTIP)⁴. Ostro krytykowana jest tu tajność postępowania arbitrażowego, przy czym w publicznej debacie na temat TTIP chodzi także o obawy przed nadmierną liberalizacją rynków, spadek

¹ Por. J.R. Sternlight, *Is Alternative Dispute Resolution consistent with the rule of law? Lessons from abroad*, De Paul Law Review 2006, vol. 56, <http://ssrn.com/abstract=979787> [data dostępu: 10.8.2016]; W.F. Ebke, K.P. Berger, przedmowa do *ZVglRWiss*, 114, 2015, s. 385–386.

² J.R. Sternlight, *op. cit.*, przyp. 1, s. 570.

³ *Ibidem*.

⁴ W.F. Ebke, K.P. Berger, *op. cit.*, przyp. 1, s. 385.

standardów ochrony konsumentów, krytykę tajności negocjowanych dokumentów⁵ i in.⁶ Ogólnie można podsumować tę krytykę tak, że twierdzi się, iż postępowania ADR naruszają zasady państwa prawa lub ewentualnie *Rule of Law*, albo przynajmniej stawiają je przed zupełnie nowymi wyzwaniami⁷.

Z drugiej strony podkreśla się jednak również fakt, że postępowania ADR przyczyniają się do wzmocnienia właśnie *Rule of Law*. Od połowy lat 90. XX w. międzynarodowe organizacje humanitarne wspierają kraje przy implementacji postępowania ADR jako środek modernizacji ich systemów prawnych i dalszego rozwoju akceptacji i wzmocnienia *Rule of Law*⁸. Także celem leżącym u źródła niniejszego tomu projektu DAAD – zgodnie z kryteriami wyznaczonymi przez DAAD – jest dalsze umacnianie państwa prawa na Ukrainie. Postępowania ADR pomagają w uzyskaniu szerszego dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla biedniejszych, ponieważ redukują zarówno koszty, jak i nakład czasu potrzebny do uzyskania rozwiązania sporu. Postępowania ADR mogą być także alternatywą dla skorumpowanych lub stronnicych systemów sądownictwa, ich obecność w danym kraju jest argumentem sprzyjającym zagranicznym inwestycjom, postępowania ADR mogą zapewnić lepszy dostęp do wymiaru sprawiedliwości dla mniejszości, których interesy w formalnym systemie prawnym nie podlegają dostatecznej ochronie, pomagają w kształtowaniu się poczucia własnej odpowiedzialności i więzi międzyludzkich, a ta obywatelska współpraca może być przyczynkiem dla lepszej ochrony praw podstawowych⁹.

Lepiej pomaga zrozumieć istotę postępowania ADR, kiedy nie są one postrzegane jako alternatywa dla postępowania sądowych, lecz jako ich uzupełnienie i to zarówno w kraju, jak i zagranicą¹⁰.

Idealy państwa prawa realizowane są najlepiej wtedy, kiedy istnieją zarówno niezależne i funkcjonujące sądy jak i splecione z nimi postępowania ADR. Sądownictwo arbitrażowe na przykład potrzebuje wsparcia sądów. Mediacja może być przeprowadzona wewnątrzsądowo lub okołosądowo. Również w przypadku mediacji prawo może też odegrać poważną rolę.

Tom niniejszy omawia wszystkie te zagadnienia. Ze względu na ich tematykę można w nim wyróżnić dwie kategorie rozważań: dotyczące sądownictwa arbitrażowego i mediacji. Na początku w części poświęconej sądownictwu arbitrażowemu jest rozdział wprowadzający (wspólnym dla obydwu części) Herberta Küppera o państwie

⁵ W tym czasie dokumenty te ukazały się w formie nieautoryzowanej; tekst rozdziału o zażegnaniu sporów, stan z czerwca 2015: <https://www.tip-leaks.org/#docdoc15> [data dostępu: 10.08.2016].

⁶ W.F. Ebke, K.P. Berger, *loc. cit.*

⁷ J.R. Sternlight, *op. cit.*, przyp. 1, s. 571.

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem*, s. 576.

¹⁰ Por. *ibidem*, s. 581.

prawa. Píše on o jego powstaniu i o stosunku do *Rule of Law* w *Common Law*. W następnym rozdziale Reinmar Wolff przedstawia wymogi, jakie stawiane są przed wymiarem sprawiedliwości w Niemczech z punktu widzenia sądownictwa arbitrażowego. Dochodzi on do wniosku, że wymogi te ogólnie są w Niemczech spełnione, a wymiar sprawiedliwości oraz arbitraż w tym kraju mają się dobrze. Pomimo to istnieje jeszcze pole dla potrzebnych reform i poprawek. Następny autor Jewhen Berszeda przedstawia podstawy Umowy Stowarzyszeniowej między UE i Ukrainą dla implementacji arbitrażu i mediacji do prawa ukraińskiego.

W części poświęconej arbitrażowi znajdują się ponadto rozdziały, w których przedstawiono różne jego aspekty w Niemczech, Polsce i na Ukrainie. Między innymi Mykoła Fedorowycz. Selivon i Tatiana Gennadijewna Sacharczenko w swoim wspólnym rozdziale „Prawne regulacje sądownictwa arbitrażowego na Ukrainie jako skuteczny środek rozstrzygania sporów w handlu zagranicznym” przedstawiają rozwój prawa arbitrażowego na Ukrainie. Markian Malskyj zajmuje się stanem arbitrażu na Ukrainie w 2014 r. i możliwościami jego reformy z punktu widzenia praktyka. Natomiast Witold Jurcewicz i Cezary Wiśniewski przedstawiają zdolność arbitrażową sporów społecznych w Polsce na tle polskich regulacji prawnych.

Następna część poświęcona jest mediacji. Tatiana Kyselova opisała wysiłki ukraińskiego ustawodawcy, mające na celu uchwalenie ustawy mediacyjnej, i przedstawia w związku z tym proponowane regulacje rozwiązań prawnych. Gałyna Yeromenko natomiast napisała o ukraińskiej praktyce mediacji, a Alewtyna Sanczenko dokonała analizy regulacji Rady Europy w sprawie mediacji, będących dla Ukrainy kolejną ważną podstawą prawną do prawnej regulacji mediacji. Do tematyki zawartej w poprzednim rozdziale nawiązują Oleksandr Kopylenko i Nina Petscherowa, którzy w swoim rozdziale skupili się na ustawowych regulacjach dotyczących alternatywnego załatwiania sporów obowiązujących na Ukrainie, przy okazji formułując wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Interdyscyplinarność mediacji widać wyraźnie w rozdziale o znaczeniu interkulturalnej komunikacji w mediacji. Julia Bürger opisuje w nim nie tylko wpływ tła kulturowego na konkretną mediację, ale też na rozumienie mediacji jako metody rozwiązywania konfliktów. Autorka przedstawia przy tym niektóre przykłady wpływu procesów interkulturalnych na powstanie kulturowych standardów w stosunkach polsko-niemieckich. Rozdział Andrija Girnyka poświęcony jest analizie konfliktów z perspektywy psychologicznej. Pokazuje on różne poziomy konfliktów, nie tylko indywidualne, lecz również konflikty polityczne.

Natomiast Rainer Kulms w swoim rozdziale omawia prawnoteoretyczne uzasadnienie wprowadzenia mediacji z punktu widzenia ekonomicznej analizy prawnej na

przykładzie jej powstania i rozwoju w USA. Oprócz tego przedstawia ustawową regulację mediacji w USA – ojczyźnie dzisiejszej mediacji – przy czym opisane zostają liczne warianty jej wprowadzenia w różnych stanach. Obserwacje te są o tyle ważne dla prawa obowiązującego w krajach będących przedmiotem zainteresowania tego tomu, ponieważ przedstawiają problemy, z którymi mediacja borykała się na przestrzeni jej wieloletniej praktyki stosunków między mediacją i sądownictwem w USA i które to problemy w przyszłości tak samo mogą wystąpić w Niemczech, Polsce czy na Ukrainie. Rozdział Tiny de Vries opisuje rolę prawa w mediacji i sposób traktowania prawa przez mediację, zamykając tym krąg badań poprzez analizę zgodności z prawem różnych metod załatwiania sporów, z włączeniem w to mediacji sądowej i opisem umiejscowienia mediacji w ramach prawnych.

Tina de Vries

Ten tom zawiera rezultaty prac nad projektem: „Stosunek między alternatywnymi metodami załatwiania sporów a sądownictwo powszechne: nowe tendencje na Ukrainie, w Niemczech i w Polsce“, finansowanego przez DAAD ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach programu: „Wspieranie demokracji na Ukrainie”.

Postępowania ADR mogą przyczynić się do wzmocnienia państwa prawa (Rule of Law). Od połowy lat 90. międzynarodowe organizacje humanitarne wspierają kraje przy implementacji postępowań ADR jako środka modernizacji ich systemów prawnych i dalszego rozwoju akceptacji i wzmocnienia Rule of Law. Także celem leżącym u źródła niniejszego tomu – zgodnie z kryteriami wyznaczonymi dla tego projektu przez DAAD – jest idea dalszego umacniania państwa prawa na Ukrainie. Postępowania ADR pomagają w uzyskaniu szerszego dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla biedniejszych, ponieważ redukują zarówno koszty, jak i nakład czasu potrzebny dla rozwiązania sporu. Postępowania ADR mogą być także alternatywą dla skorumpowanych lub stronnicych systemów sądownictwa, a ich obecność w danym kraju jest argumentem sprzyjającym zagranicznym inwestycjom. Postępowania ADR mogą zapewnić lepszy dostęp do wymiaru sprawiedliwości dla tych mniejszości, których interesy w formalnym systemie prawnym nie podlegają dostatecznej ochronie, pomagają one także w kształtowaniu się poczucia odpowiedzialności i więzi międzyludzkich, a ta obywatelska współpraca może stać się przyczynkiem dla lepszej ochrony praw podstawowych.

W niniejszym tomie przedstawione są zarówno ogólne regulacje, jak również szczególne aspekty ADR w Niemczech, w Polsce i na Ukrainie.

RAin Tina de Vries

Gefördert vom DAAD aus Mitteln des Auswärtigen Amtes (AA)

DAAD

Deutscher Akademischer Austauschdienst
German Academic Exchange Service

Auswärtiges Amt

ISBN 978-83-65431-82-0 (druk)
ISBN 978-83-65431-83-7 (online)